

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени аль-ФАРАБИ

РОӘК ОӘБ отырысы аясындағы
«УНИВЕРСИТЕТТЕРДЕГІ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ
ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІН ЖӘНЕ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ» атты
47-ші ғылыми-әдістемелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

26-27 қаңтар 2017 жыл

4-кітап

МАТЕРИАЛЫ
47-ой научно-методической конференции
«ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ
И ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ
УНИВЕРСИТЕТОВ»
в рамках заседания УМО РУМС

26-27 января 2017 года

Книга 4

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

ИЯЛЫҚ	Мұқанова Г., Нұржанова Ш., Бекболатұлы Ж. БІЛІМНІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІ ЖӘНЕ БЕЙІНДІК МЕКТЕПТЕР.....	201
127		
СЫТУДА	Мукашева Ж.У., Туреханова Б.Н., Бекишева Р.М. СОЦИОКУЛЬТУРНЫЙ КОМПОНЕНТ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.....	203
128		
131	Мухамедиев Б.М. КАКИЕ ЗНАНИЯ НУЖНЫ АБИТУРИЕНТУ – БУДУЩЕМУ ЭКОНОМИСТУ?.....	204
134	Мухитдинов Р.С. ИСЛАМТАНУ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ДӘСТҮРЛІ ӘДІСТЕРІ: АРТЫҚШЫЛЫҒЫ МЕН КЕМШІЛІГІ.....	206
КАЛЫҚ	Назарова А.Ж. ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ОРЫС ТОПТАРЫНА ТҮРІК ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ.....	209
136		
«ЛДАУ»	Наралиева Р.Т., Тойғанбекова М. Ш., Амирова М. Ж. БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ЖАЗУ, СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ – ТІЛ САБАҒЫНЫҢ БАСТЫ МАҚСАТЫ.....	210
141		
КТИКИ	Наралиева Р.Т., Досанов Б.И., Тастемирова Г.А. КӨПТІЛДІ ОРТАДА САН ЕСІМДІ ОҚЫТУДА АТҚ ҚҰРАЛЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	212
143		
ТИІМДІ	Нареге Г.К., Жұбаназарова Н.С., Жұбаназар Г.С., Борбасова Г.Н., Мырзагулова М.Д. «ҮШТҰҒЫРЛЫ» ТІЛ ИДЕЯСЫНЫҢ ҮШІНШІ ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ – АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУ.....	214
145		
ИНГИ	Ниязова Р.Е., Иващенко А.Т., Атамбаева Ш.А., Ерназарова Г.И., Мелдебекова А.А. МОТИВАЦИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «БИОТЕХНОЛОГИЯ» ПУТЕМ ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ.....	216
146		
ВАНИЙ	Абдурақын Н. ҚЫТАЙ ТІЛІН ЖЕДЕЛ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	218
148		
ТЕКТЫ	Омарбеков Т. ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ПӘНІН ОҚЫТУДА КӨРНЕКІЛІКТІ ПАЙДАЛАНУ.....	220
149		
151	Онгарова Ш.С. ГЕОГРАФИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯНЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	222
154		
ДЛЯ	Оңдаш А.О. ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ КӨРНЕКІ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	224
156		
158	Оңдашұлы Е. ЗАҒА БАЙЛАНЫСТЫ ЕМЕС ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРНЫНДА ЗАҢ ПӘНДЕРІН ЗЕРДЕЛЕУДЕ ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ.....	226
КҒЫҚ	Оразбекова Г.Р. СЕМИНАР САБАҚТАРДА ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ТҮРЛЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....	228
160		
АРДЫ	Оразова С.Б., Ерназарова Г.И., Иващенко А.Т., Атамбаева Ш.А., Ниязова Р.Е., Нармуратова М.К.....	229
162		
КӘНЕ	КӘСІБИ БІЛІКТІ МАМАНДАР ДАЯРЛАУДАҒЫ ЖАҢА ҮРДІСТЕР.....	229
164		
ЫЛЫҚ	Ошанова О.Ж. СТУДЕНТТІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУЫНА ҚАЖЕТТІ ӘДЕТ-ДАҒДЫЛАРДЫ ИГЕРУІ – КӘСІБИ МАМАН ЖӘНЕ ЖЕКЕ ТҰЛҒА РЕТІНДЕ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ КӨЗІ.....	231
167		
НЫҢ	Өсербайұлы С. БІЛІМ САЛАСЫНДА ҰЛТТЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	233
169		
«АУ»	Раймбекова М.Т. ТАРИХ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯ ЭЛЕМЕНТТЕРІН ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....	234
171		
ӘНЕ	Садықов Ж.С., Әбдібекова К.Ж., Дауытова Ж.Қ., Буланова Т.М. МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ШЕТЕЛДЕН КЕЛГЕН ТЫҢДАУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУЛІК ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУДЫҢ КЕЙБІР ЖОЛДАРЫ.....	236
173		
ДЫ	Садықов Ж.С. ШЕТЕЛ АЗАМАТТАРЫН ГЕОМЕТРИЯ САБАҒЫНДА ПРОГРЕССИЯЛАРДЫҢ ҚАСИЕТТЕРІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ.....	238
174		
177	Саламатов Ш.Ж. ОҚУ ҮДЕРІСІНДЕ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕ.....	240
178		
179	Салқынбай А.Б. БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІК – ЖЕТІСТІК.....	243
ЫҚ	Сапаева Г.Е., Тілеужанова Г.Т. МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕР – ХАЛЫҚ ДАНАЛЫҒЫНЫҢ БАЙЛЫҒЫ.....	245
181		
185	Сатирова М. ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ТЕРРОРИЗМНІҢ ДҮНИЕ ЖҮЗІНЕ ҚАУІПТІЛІГІ.....	246
187	Саткенова Ж.Б., Шанбаева У.С., Ибрагимова Ж.Т. ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ТҰЙЫҚ ЕТІСТІКТІ ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ МӘНІ МЕН МАҢЫЗЫ.....	247
УБИ	Сатыбалдина Н.К., Байшукурова А.К. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДИСЦИПЛИНЫ ПРИКЛАДНОГО ХАРАКТЕРА, ЗНАЧИМЫЕ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ МЕНЕДЖЕРА.....	248
187		
ПІК	Сейітнұр Ж.С. БІЛІМ МЕНЕДЖМЕНТІ КОНЦЕПЦИЯСЫНДАҒЫ ГУМАНИЗМ ҚАҒИДАСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ.....	250
191		
РТУ	Сейітнұр Ж.С., Тлеугабылова З.А., Аймағанбетова А.Х. КӨПТІЛДІ ТОПТАРДА ПСИХОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ.....	252
194		
ПІН	Смагулова Г.С., Нурсейтова Г.Б., Жұмағазиева А.Ф. ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТІНІҢ САПАСЫН БАСҚАРУ НЕГІЗІНДЕ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ.....	255
196		
198		

өлшемдері адам игілігі деп санайды, ал теңдік, әділдік, адамгершілік - қоғамдағы қатынастардың қалаулы нормалар деп есептейді. Гуманизм дүниетаным, дүниеге көзқарастан бірте-бірте білім жүйесін айналуға.

Гуманизм идеясын принцип, қағида ретінде негіздеген құқық саласының мамандары еді. Өркениеті елдердің заңдарында адам құқығы, гуманизм принципі арнайы көрініс тапқан. «Принцип» сөзі латынның «бастау», «негіз» деген сөзінен шыққан. Кез келген ғылым саласы мен практикасы белгілі бір принциптерді басшылыққа алады.

Әлеуметтік педагогикада гуманизм принципі адамды тұлға ретінде мойындайды, оның бостандығы, бақыты, қауіпсіздік және өмірі мен денсаулығын қорғау құқықтары құндылық боп табылады. Адамның дамуы үшін жағдай жасау, оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қабілеттерін ашуға, өмірлік өзін-өзі анықтауға көмектесуге, қоғамға интеграциялануы, сол өмір сүріп жатқан қоғамда өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін қарастырады.

Психологияда «гуманистік психология» делінетін батыс (негізінен американдық) психологиясының бір бағыты бар, ол өзінің негізгі пәні ретінде бірегей тұтас жүйесі ретінде тұлғаны мойындайды. Бұл бағыттың негізгі өкілдері: А. Маслоу, К. Роджерс, Г. Олпорт. Олар адамның бойында үздіксіз дамып жетілуге және өзін-өзі танытуға деген күш-қуаты болатынын, өзінің шешімдері мен әрекеттерінде басшылыққа алатын мағыналар мен құндылықтары барын, өзін өзі жүзеге асыру, жетілдіру мақсатын қойып, соған жетуге ұмтылып жасайтын тірі жан ретінде қарастырады.

Украиндық психологтар (В.Г. Панок) практикалық психологияның негізгі принципі (метапринципі) ретінде гуманизм қағидасын санауды ұсынады. Гуманизм принципі бойынша практикалық жұмыстағы барлық іс-әрекеттің түрлері адам құқықтары мен мүдделеріне сай болуы тиіс, оның жеке егемендігі құрметтеліп, тұлғаның жан-жақты дамуын ескеруден шығуы тиіс. Гуманизм принциптері негізінде практикалық психолог жұмысының этикалық ережелер құрылады және оның жауапкершілігі, құзыреттілігі, клиент мүдделерін қорғауы («өмір тигізбе»), құпиялықты сақтауы анықталады.

Жаратылыстану, қоғамдық және гуманитарлық пәндер тоғысында пайда болған акмеология сияқты ғылым саласы өзінің әдіснамалық принциптерінің бірі ретінде гуманизм принципін санайды. Жалпы акмеология (грекше «акме» - биік, шың, табыс, logos - ілім) адамның шығармашылық ғұмырына, кәсіптілік шыңға жетуіне ықпал ететін факторлар мен заңдылықтарды зерттейтін ғылым. Акмеологиядағы гуманизм принципі адамның өзінен құндылығы барына, оның өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі іске асыруға, даму үдерісіне назар аударуы. Акмеологияның міндеті адамды қоғам немесе еңбек саласы талап ететін «жұмыс күші» ретінде емес, оны өзі толыққанды жүзеге асырушы деп санау, адам өмірінің шынайылығын сезінуге жәрдемдесу болып табылады.

Қысқасы, болмыстың күллі әлеуметтік құбылыстарын бағалаудың негізгі өлшемі – адамның игілігі. Кез келген менеджердің көзқарасы сананың мұндай деңгейіне жете бермейді. Алайда стратегиялық тұрғыдан гуманизм принципін ұстанған менеджмент концепциялары түптің түбінде ұтады. Сол себепті гуманизм қағидасын білім менеджменті концепциясына енгізудің маңызы зор.

Әдебиеттер тізімі:

1. Вииг К. Основы управления знаниями. 1986. – М., 1986. – 371 с
2. Мильнер Б. З. Управление знаниями: эволюция и революция в организации. М. – 2003. – 176 с
3. Нонака и Такеучи. Компания – создатель знания. Зарождение и развитие инноваций в японских фирмах. М.: Олимп-Бизнес. – 2003. – 320 с.

Сейігнұр Ж.С., Тлеугабылова З.А, Аймағанбетова А.Х. КӨПТІЛДІ ТӨПТАРДА ПСИХОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІ

Мемлекет басшысы Н.Назарбаев Қазақстан халқына арнаған «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Жолдауында «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасын жүзеге асыру туралы ұсыныс айтқан еді. О Жолдауда «білім беру жүйесінде үш тілдің – мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін, ұлттаралық қатынас тілі ретінде орыс тілін және әлемдік экономикаға үйлесімді кірігу тілі ретінде ағылшын тілін меңгерген, бәсекеге қабілетті маман даярлау» міндетін қойғаны бәрімізге мәлім [1]. Бұл дегеніміз еліміздің білім беру жүйесіне міндеттер, жаңа талап, жаңа мақсаттар қойып отыр. Биыл елімізде тілдердің үштұғырлығы жобасы қарқынды түрде жүзеге асырыла басталды. Көптілді тұлғаны қалыптастыру бәсекеге қабілетті қоғам құрудың негізгі шарты саналады. Бүгінгі күні көптілді білім беру – заман талабы. Көптілділік мәселесі – Қазақстан үшін ғана емес, бүкіл әлемнің алдында тұрған көкейтесті мәселелердің бірі, себебі, жаһандану үрдісі адамдардан бірнеше тілдерді білуін қажет етеді. Еліміздің әлемнің дамыған мемлекеттер қатарынан орын алу үшін оларға қабілетті, жан-жақты дамыған жас ұрпақты қалыптастыру аса маңызды міндеттердің бірі. Қысқасы, көптілді білім беру саласындағы жаһанданудың жарқын көрінісі.

Ғылыми әдебиеттерде «көптілділік» термині үлкен пікірталас тудырып отырған мәселелердің бірі болып табылады. Оны біреесе «мультилингвизм» (multilingualism), біреесе «полилингвизм» (polylingualism), біреуі «плюрилингвизм» (plurilingualism) деп атап жүр. Батыс зерттеушілері термин жасау үшін қолданылған «поли-», «плюри-» префикстерінің өзіндік ерекшеліктері бар делінеді. Олардың ара жігін лингвисттер анық ажыра жатар. Біз бұл мақалада тіл ғылымдарында кең тараған мультилингвизм терминін қолданамыз.

Мультилингвизм (көптілділік, полилингвизм) – нақтылы коммуникативтік жағдайдың әсерімен біртүрлі бір әлеуметтік ортада, мемлекетте бірден үш немесе одан да көп тілде сөйлей білушілік [2,332 б.]. Бұл термин

неше тілде сөйлеу мүмкіндігі ғана емес, сонымен қатар бірнеше өркениеттің мәдени құндылықтарын бойына білудің және ашық қарым-қатынас жасаудың ерекше түрі.

Мультилингвизмнің екі мағынасы бар:

- 1) белгілі бір әлеуметтік қоғамда бірнеше тілді меңгеруі;
- 2) жеке тұлғаның (бір топ адамдардың) нақты коммуникативтік жағдайға сәйкес өздері бірнеше тілді меңгеруі.

Кейбір сөздіктерде мультилингвизмнің екі түрі бар деп есептеледі: ұлттық және даралық. Ұлттық мультилингвизм Ресей, Үндістан, Нигерия сияқты көпұлтты елдерге тән болса, жеке-дара мультилингвизм бір адамның бірнеше тілде еркін қолдануын білдіреді. Қазіргі таңда мультилингвизм әлеуметтік мәдени феномен болып табылады, өйткені жер шарының 75%-на жуық тұрғыны екі немесе одан көп тілдерді меңгерген (полилингвизм, мультилингвизм, полилингвизм). Сонымен, мультилингвизм деп қоғамдағы әртүрлі тілдердің қолдануы және жеке тұлғалардың бір-бірімен бірнеше тілдік құралдар арқылы қатынасқа түсуін айтамыз.

Тілді білуіне байланысты адамдары мультилингв және монологв (бір тілді) деп бөледі. Мультилингв - бір тілден артық тілде белсенді (сөйлеу, жазу, немесе ым-ишара) немесе енжар (тыңдап, оқып, басқаша бір түрде сөйлеу қабилетімен) қарым-қатынасқа түсе алатын адам. Көбінесе билингвтер және трилингвтер кең таралған, олар екі немесе үш тілді белгілі бір дәрежеде меңгерген адамдар. Адам бір мезгілде үш тілден астам тілдерді меңгерсе оларды полиглот деп атайды. Мамандардың арасында ең көп дау тудырған мәселе тілдерді меңгеру дәрежесі мен деңгейіне байланысты адамдарды топтастыру. Бірнеше тілді бірдей дәрежеде жетік білу мүмкін бе? Бірнеше тілде бірдей ойлап, жаза білетін адамдар сирек кездеседі екен. Көбіне өмірден бір тілдің үстем боп тұратынын байқаймыз.

Адамдарда тілдік қабілеттің деңгейлері әр түрлі деп саналады. Оның келесі деңгейлерін бөліп қарастырамыз:

1. Тіл иеленуші (ағылш. native speaker). Бұл термин туған тілін, ана тілін меңгеру дәрежесіне сәйкес келеді. Тілді меңгеру деңгейі тамаша, мінсіз болып табылады, себебі қолданылатын бұл тіл ең біріншісі немесе екіншісі. Осы ана тілінде ойлау қалыптасады. Алғашқы тілді формалды, арнайы білім алмай-ақ табиғи меңгереді.

2. Мүдірмей еркін сөйлеуші. Тілді туған тілге жуық дәрежеде қолдана білу, алайда, ол бірінші тіл, ана тілі емес. Бұл деңгейіне қол жеткізу үшін тілді тереңдетілген, кеңейтілген түрде меңгеру немесе толық тілдік ортаға қажет.

3. Тәжірибелі сөйлеуші. Өз кәсібі, әдебиет, өнер немесе ғылым саласында ілгері жетілген, тілді жақсы меңгереді. Тіл тұрғысынан «тәжірибелі» сөйлеуші белгілі бір салада тілді қолданудың білікті маманы боп саналады. Алайда «тіл иеленуші» және «еркін сөйлеуші» деңгейінен төмен.

4. Билингв, трилингв. Екі, үш тілді жоғары деңгейде білу осы терминдермен түсіндіріледі. Кейбір адамдар бірнеше тілдерді меңгеру «мүдірмей еркін сөйлеу» деңгейінен төмен болса, онда адамды бірнеше тілді біледі деп айтуға болмайды дейді. Бұл жерде де мамандардың пікірі әр түрлі. Әдетте, ересек адамның шет тілді меңгеруі бойынша ана тілі деңгейіндегі біліктілік, құзыреттілікке жетуі екіталай делінеді.

5. Психологиялық типологияда көптілділіктің рецептивтік, репродуктивтік және продуктивтік (өнімді) типтері ажыратып көрсетеді. Рецептивтік (енжар) тип өзге тілді түсінгенімен, сөйлей алмайды. Ал продуктивтік тип оқығанын және естігенін қайта жаңғыруға қабілетті. Мәтінді түсінгенімен қате айтады, қате жазып отырады. Продуктивті көптілділікте тілді тек түсініп және сөйлеп қана қоймайды, ол тілдерде қарым-қатынасқа түсе біледі. Сондай-ақ, тілді игеруді торт негізгі дағды маңызды боп табылады: ақпаратты қабылдау, айтылым, оқылым, жазылым.

6. Батыстық тұрғыдан келу нәтижесінде көптілділіктің өлшемі шет тілін қарым-қатынас процесінде қолдану қабілетімен байланысты. Батыстық әдістеме грамматика мен дыбыстардың дұрыс айтылуына көңіл бөледі.

7. Сөйлеушілер көптілділіктің, полилингвизмнің табиғи және жасанды түрлерін бөліп көрсетеді. Табиғи түрі туған тілде оқу ортада өтсе, жасанды көптілділік оқу аудиторияларында өтеді. Қазақстан жағдайында шартты түрде полилингвизм және жасанды трилингвизм орын алып отыр деп саналады. Өйткені, ағышын тілі білетін қазақстандықтар үшін шет тілі болып саналады, оны арнайы үйренеді.

Бірнеше тілді меңгеру барысында тілдік тұлға қалыптасады делінеді. Тіл ғылымдарында тілдік тұлға ұғымдары өте көп екен (Г.И. Богин, Ю.Н. Караулов, И.И. Халеева, Л.П. Халыпина және т.б.). Қазіргі кезде тілдік тұлға ұғымы лингвистика ғана емес, философия, лингвомәдениеттану, психолінгвистика, әлеуметтік психология, лингводидактика және психология салаларында белсенді қолданыс табады. Тіл білімінде негізгі ұғымдары сөйлейтін адам, тілдік тұлға болып отыр. Жалпы түрде ол «коммуникатордың ұлттық-ерекше қасиеттері» (И. Н. Горелов, К. Ф. Седов). Лингвистер көбіне Ю.Н. Карауловтың тілдік тұлға ұғымына жүгінеді. Ол тілдік тұлға деп «адам қабілеттері мен сипаттамаларының жиынтығы, ол оның тілдік қасиеттері мен қабілеттерімен жасауы айқындайды» [3, с.3]. Тілдік тұлғаның үш деңгейі бар: 1. вербальды-семантикалық; 2. когнитивтік; 3. мотивациялық. Тілдік тұлға ұғымын психология саласынан алынған «коммуникативтік қажеттіліктер» «коммуникативтік мінез-құлық», «коммуникативтік қажеттілік» ұғымдары толықтырады. Тілдік тұлға тілдік сананың иесі. Ал тілдік сана – тіл арқылы қатынасқа түсетін белгілі бір мәдениет пен әлемнің бейнесі. Тіл, сана және тұлға ара қатынасы мәселесі жеке маңызы бар мәселе болып табылады. А.А. Леонтьевтің пікірінше, мәскеулік психолінгвистикалық мектепте пайда болған

Ойымызды түйе келе, айтатынымыз: бір ұлттың басқасынан саяси-экономикалық, әлеуметтік-мәдени қымдығы нақты шындық болғандықтан, бір халықтың тілі өзгесінен төмен деңгейге ығысуы, сырғуы да шарттайтын факт. Олай болса, әр халықтың өз тілін сақтауы, төл тілінің мәртебесі, беделі, қадірі ұлттық сана-сезіміге байланысты. Ақын айтқандай, өзге тілді білсек те, өз тілімізді ұмытпайық.

Әдебиеттер тізімі:
1. Қазақстан Республикасының Призендеті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан», «Тілдердің үштұғырлығы» мәдени жобасы. Астана, 2007.
2. Тіл білімі терминдерінің түсіндірме сөздігі – Алматы. "Сөздік-Словарь", 2005.
3. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность [Текст]/ Ю.Н. Караулов, М.: «Наука», 1987. – 261 с.
4. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – Алматы. 2009. – 46 с.
5. Жетписбаева Б. А. Полиязычное образование: теория и методология. – Алматы: Білім, 2011. – 343 с.

Смагулова Г.С., Нурсейтова Г.Б., Жұмағазиева А.Ғ.
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТІНІҢ САПАСЫН БАСҚАРУ
НЕГІЗІНДЕ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ

Әлемдік үрдістердің дамуын талдау ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі белгілі бір дәрежеде адами капиталдың жоғары білім деңгейімен анықталатынын көрсетеді. Осы негізде мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Ғылымдык білім беру жүйесін бәсекеге бейімдеп құрудың маңыздылығын, сәйкесінше қазақстандықтардың жаңа ғасырдың тәрбиелеу, сөйтіп бүгінгі ғаламдық дамудың арқа сүйейтін негізгі байлығы – бәсекеге қабілетті адам капиталын қалыптастырудың ерекше мәнге ие болатындығын атап өте отырып, «Заманауи әлемде елдің қуаты елдің білімділігімен азаматтарының білімімен өлшенеді», - деп көрсетті [1].

Ұлттың өрісі білім нәрімен сусындағанда ғана өсетінін ескеретін болсақ, білім сапасын халықаралық деңгейге көтеру мен әлемдік білім тайталасында дамыған мемлекеттермен деңгейлес болу тікелей білім беру жүйесінде жоғары білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігіне байланысты. Осыған орай, көптеген мемлекеттер өзінің экономикалық саясатының басым бағыты ретінде жоғары білім беру жүйесін жетілдіру мақсатын қояды. Ол - жоғары білімнің сапасын көтеру мәселесіне тікелей байланысты.

Біздің таранымыздан жүргізілген талдаулар көрсеткендей, «бәсекеге қабілеттілік» түсінігі әдетте «білімділік», «сапа» ұғымдарымен қатар қолданылады. Бірақ бұл ұғымдар өзара байланысты болғанменен, бір-бірімен тең емес. Егер, қандай да бір мемлекеттің білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігі басқа мемлекеттердің білім беру жүйесімен салыстыру негізінде анықталатын болса, ал ол жүйенің тиімділігі қызмет ететін ортасы болып табылатын мемлекет және қоғам үшін анықталады. Білім беру жүйесінің тиімділігін бағалау оны басқа елдердің білім беру жүйесімен салыстыруды қарастырмайды, бірақ стандартпен бекітілген критерийлерге барынша аз шығынмен қол жеткізуді көздейді. Білім берудің бәсекеге қабілеттілігі мен оның сапасының өзара байланысы айқын, сапа да бәсекеге қабілеттілік тәрізді салыстыру нәтижесінде анықталады. Бәсекеге қабілеттіліктің нарықтық қатынастар жағдайында байқалатындығын, яғни, бәсекені нарық талаптарының ескерсек, оған мәндік (өнімнің сапасы) сипаттағы факторлармен қатар, конъюнктуралық факторлармен бағасының төмендеуі) факторлар да әсер етеді. Сонымен бәсекеге қабілеттіліктің маңызды сипаттамасы қарастырылмай болып табылады. Сапа болса, затты немесе құбылысты басқалардан ерекшелен тұратын маңызды белгілердің, қасиеттердің, ерекшеліктердің жиынтығы ретінде қарастырылады. Бәсекеге қабілеттіліктен сапаның айырмашылығы: ол - жекелеген адамдардың немесе топтардың дербес түйсінуі ретінде айқындалады. Білім беру жүйесіне қатысты алатын болсақ, бұл өзара байланысты келесідей тұрғыда қарастыруға болады: дәстүрлі білім беру жүйесі сапалы болғанменен, заманауи әлемде ол мүлде бәсекеге қабілетсіз болуы мүмкін. Сондықтан сапа мәселесі мен бәсекеге қабілеттілік мәселесін өзара байланыста қарастыру үлкен маңызға ие. Осыған орай сапа көрсеткіштері бәсекелестік күрестің маңызды факторына айналдырылғандығын атап өткен жөн. Жоғары оқу орындарындағы білімнің сапасы көптеген факторларға байланысты, атап айтқанда:

- мемлекеттік білім беру стандарттарының сапасы;
 - білім беру бағдарламаларының мазмұны;
 - педагогикалық кадрлардың дайындық деңгейі мен сапасы;
 - педагогикалық кадрлардың біліктілігі;
 - білім беру мекемесінің материалдық базасы;
 - қызметкерлер мен студенттердің әлеуметтік қорғалуы;
 - сыртқы экономикалық жағдайлар;
 - оқу орнындағы моральдық-психологиялық климат.
- Қазіргі экономикалық ғылымда бәсеке нарықтық шаруашылықтың қызмет етуінің маңызды құраушы элементтерінің бірі ретінде қарастырылады. Бәсеке қоғамның әлеуетін барынша пайдалануға, шаруашылық субъектілердің іс-әрекетін ұтымды етуге алып келеді. Бәсекелестіктің экономикалық теориясы жалпы бәсекеге қабілеттілікті белгілі бір объектінің немесе субъектінің өзінің бәсекелестерін басып озуға бағытталған іс-әрекеті ретінде түсіндіреді. Ол келесі екі негізгі категорияның байланысынан келіп шығады: бәсекеге қабілеттілікке ие объектілер (тауар немесе қызмет, сала, аймақ немесе ел) және бәсекеге қабілеттілікті жоюға ұмтылатын субъектілер (тұтынушылар, өндірушілер, инвесторлар, мемлекет). Осыған орай жоғары білім беру